

Zalewska, Agnieszka

Kalendarium tworzenia Muzeum Dulag 121

Przegląd Pruszkowski nr 2, 9-22

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Agnieszka Zalewska

studentka UKSW, pracownica Muzeum Dulag 121

Kalendarium tworzenia Muzeum Dulag 121

Dnia 1 października 2010 r. Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie po raz pierwszy otworzyło swe drzwi dla zwiedzających. Tak długo wyczekiwana chwila wreszcie nadeszła i wszyscy mogliśmy z dumną spojrzeć na efekt kilkunastoletnich starań o godne upamiętnienie ofiar obozu Dulag 121 i ludzi niosącym pomoc więźniom.

Uroczystość otwarcia Muzeum Dulag 121 rozpoczęła się Mszą św. w intencji ofiar. Następnie wysłuchaliśmy przemówienia Prezydenta Miasta Pruszkowa, pana Jana Starzyńskiego. Po złożeniu kwiatów pod pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” wszyscy zgromadzeni zbrali się przed budynkiem Muzeum Dulag 121, gdzie Starosta powiatu Pruszkowskiego, pani Elżbieta Smolińska, dokonała otwarcia Muzeum. Na uroczystości obecni byli niektórzy członkowie Komitetu Honorowego Budowy Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie. Z krótkimi przemówieniami wystąpili Dyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego pan Jan Ołdakowski – poseł na Sejm RP, pani Małgorzata Kidawa-Błońska oraz autor książki „Tędy przeszła Warszawa” i wieloletni działacz środowisk kombatanckich pan Zdzisław Zaborski. Nie mogło także zabraknąć osób, które doświadczyły warszawskiej tragedii 1944 r., i które przeszły przez obóz Dulag 121. Przybyli na uroczystość otwarcia Muzeum oficjalni goście i licznie obecni mieszkańcy powiatu pruszkowskiego mogli spotkać się z nimi oraz wysłuchać wspomnień świadków historii. Po zakończeniu oficjalnych uroczystości Muzeum Dulag 121 zostało udostępnione w pierwszej kolejności byłym więźniom obozu, którzy mogli zwiedzić ekspozycję

muzealną. Składa się ona z pięciu części: poświęconych Powstaniu Warszawskiemu, exodusowi Warszawy, funkcjonowaniu Dulagu 121, pomocy dla obozu i ostatniemu okresowi jego działalności. Wśród eksponatów są m. in. oryginalna opaska pracownika kuchni obozowej, kubek i łyżki, należące do więźniów obozu, ołowiane żołnierzyki wyniesione z Warszawy przez dziecko oraz odręczny list Jarosława Iwaszkiewicza dotyczący losu więzionych w obozie pruszkowskim ludzi kultury. Szczególnie poruszającą i symboliczną pamiątką są klucze, demonstracyjnie wyrzucone na pruszkowską rampę kolejową przez wywożonych w głąb Rzeszy warszawiaków, zebrane przez sześciolatniego Andrzeja Slaskiego. Jednym z elementów scenograficznych ekspozycji jest kanał (taki sam jak w halach warsztatów kolejowych, w których przetrzymywano warszawiaków) wypełniony przedmiotami, które wypędzeni przynieśli ze sobą do obozu – walizkami, tobołami z pościelą i odzieżą, naczyniami, zabawkami itd. Po jego obu stronach umieszczono stanowiska multimedialne, dzięki którym można zapoznać się z relacjami osób, które przeszły przez Dulag 121 oraz tych, które niosły pomoc wypędzonym. Dwie prezentacje multimedialne stanowią rozwinięcie tematów z fasad poświęconych Dulagowi 121 i pomocy dla obozu. W każdym z kiosków muzealnych znalazły się fotografie, dokumenty, relacje, wycinki z prasy, mapy i szkice. Obok nich umieszczono replikę fragmentu wagonu bydłowego – takiego, jakimi warszawiaków wywożono z obozu na dalszą tułaczkę lub do obozów koncentracyjnych i obozów zagłady. W kinie znajdującym się na terenie ekspozycji wyświetlane będą filmy i prezentowane fotografie. Dla zainteresowanych tematem przygotowano egzemplarze książki Zdzisława Zaborskiego „Tędy przeszła Warszawa”, które podpisywał i rozdawał autor. Dzień ten z pewnością pozostanie w świadomości mieszkańców Pruszkowa i okolic jako przełomowa chwila otwierająca nowy rozdział w pruszkowskiej historii – rozdział, w którym szczególnie miejsce zajmuje pamięć historyczna o „niemieckiej zbrodni specjalnej” – jak ją określił w podtytule swej książki

pan Zaborski, pamięć o wydarzeniu, jakim było założenie przez Niemców obozu przejściowego Duląg 121 w Pruszkowie i udzielana na ogromną skalę przez okoliczną ludność pomoc jego więźniom, wygnańcom z walczącej powstańczej Warszawy.

Wszyscy doskonale zdajemy sobie sprawę, jak wielkie nakłady pracy, środków i starań należało włożyć w tworzenie Muzeum Duląg 121. Przyjrzyjmy się nieco najważniejszym wydarzeniom poprzedzającym jego otwarcie.

W dniu 2 października 2009 r. miała miejsce uroczystość wmurowania aktu erekcyjnego pod budowę Muzeum Duląg 121. Pod koniec roku z inicjatywy pani Elżbiety Smolińskiej, Starosty Powiatu Pruszkowskiego utworzono Komitet Honorowy Budowy Muzeum. Stanowiło to niezaprzeczalną obietnicę, że marzenie środowisk kombatanckich i wielu mieszkańców Pruszkowa wkrótce się spełni.

Dnia 4 marca 2010 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Honorowego Komitetu Budowy Muzeum Duląg 121 w gmachu Sejmu RP. Na czele Komitetu stanął ówczesny Marszałek Sejmu RP pan Bronisław Komorowski. Wśród członków komitetu znaleźli się również świadkowie dramatycznych wydarzeń z 1944 r., m.in. pani Maria Stypułkowska-Chojcka, żołnierz Powstania ps. „Kama”, uczestniczka zamachu na Kutscherę, ppor. AK Pani kpt. Janina Kulesza Kurowska, pan Czesław Cywiński – Prezes Światowego Związku Żołnierzy AK, pan Zdzisław Zaborski – autor książki o obozie przejściowym „Tędy przeszła Warszawa” oraz pani Irena Horban – Prezes Pruszkowskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego. Do Komitetu dołączyli także pani Hanna Gronkiewicz-Waltz – Prezydent Warszawy, pan Jacek Kozłowski – Wojewoda Mazowiecki, pan Adam Struzik – Marszałek Województwa Mazowieckiego, pani Małgorzata Kidawa-Błońska – poseł na Sejm RP oraz przedstawiciele samorządów Powiatu Pruszkowskiego: Pan Jan Starzyński – Prezydent Miasta Pruszkowa, ówczesny Burmistrz

Piastowa pan Zdzisław Brzeziński. Merytorycznie wsparli Komitet: pani Joanna Bojarska-Syrek – Dyrektor Muzeum Historycznego M. St. Warszawy oraz pan Jan Ołdakowski – Dyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego. Komitet liczył 22 osoby. Jednym z pierwszych efektów rozmów było wystosowanie do wszystkich mieszkańców regionu apelu o przekazywanie pamiątek, dokumentów, fotografii, wspomnień, które wzbogaciłyby zasoby muzealne nowej instytucji. Głównym zadaniem stojącym przed Komitetem była organizacja prac związanych z projektem aranżacji przestrzeni ekspozycyjnych, dokonanie koniecznych opracowań naukowych i historycznych oraz działań promujących Muzeum Dulag 121. Zadeklarowana wcześniej przez dr. Ołdakowskiego obietnica pomocy przerodziła się w konkretną formę porozumienia między Powiatem Pruszkowskim a Muzeum Powstania Warszawskiego. W dniu 15 czerwca 2010 r. nastąpiło uroczyste podpisanie na Sesji Rady Powiatu Pruszkowskiego Porozumienia pomiędzy dwoma wymienionymi instytucjami w sprawie współpracy przy tworzeniu Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie. Porozumienie zakładało wsparcie ze strony Muzeum Powstania Warszawskiego w zakresie merytorycznego tworzenia muzeum oraz prowadzenia kwerend w zakresie materiałów archiwalnych, ikonograficznych i muzealnych oraz zorganizowania punktów zbierania pamiątek. Udzieliło również wsparcia przy promocji powstającego obiektu. Podczas podpisywania porozumienia pan Jan Ołdakowski – dyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego powiedział bardzo ważne słowa: „Mam nadzieję, że powstanie muzeum Dulag 121 przyczyni się do usunięcia ostatnich białych kart w historii XX wieku. Po upadku powstania tysiące mieszkańców Warszawy, pozbawionych środków do życia, trafiło do obozu przejściowego w Pruszkowie. Były momenty, kiedy znajdowało się tu jednorazowo kilkadziesiąt tysięcy jeńców, a w Pruszkowie mieszkało wówczas kilkanaście tysięcy ludzi. I tych kilkanaście tysięcy organizowało pomoc i wsparcie. Warszawa rzadko mówi dziękuję, ale w imieniu jej mieszkańców, chcę powiedzieć: bardzo Wam za to dziękujemy”.

Prezydent Miasta Pruszkowa, pan Jan Starzyński również zaoferował pomoc w formie dotacji celowej przyznanej Powiatowi Pruszkowskiemu w wysokości 300 000 zł z przeznaczeniem na dofinansowanie inwestycji pod nazwą „Budowa Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie”, m.in. na wykonanie aranżacji wewnątrz oraz systemu zabezpieczeń niezbędnych dla instytucji Muzeum.

Czymże jednak byłoby muzeum nie posiadające eksponatów ani żadnych dokumentów czy zgromadzonych wspomnień świadków historii? Dnia 16 czerwca 2010 r. harcerze z pruszkowskiego hufca ZHP zorganizowali akcję informacyjną na temat rozpoczynającej się zbiórki pamiątek dla powstającego Muzeum. Harcerze jeżdżąc zabytkowym autobusem po mieście zachęcali mieszkańców do udziału w zbiorce pamiątek, rozdając ulotki i informując przez megafon o całej akcji.

Dnia 17 czerwca 2010 r. przed siedzibą budującego się muzeum rozpoczęto zbiórkę pamiątek dla nowopowstającej instytucji. Atrakcją tego dnia była ekspozycja przygotowana przez Muzeum Motoryzacji. W programie znalazł się także spacer edukacyjny po terenie byłego obozu przejściowego w towarzystwie przewodnika z Muzeum Powstania Warszawskiego oraz plenerowy pokaz filmowy pod namiotem, prezentujący wspomnienia świadków historii. Następnego dnia uruchomiono Pogotowie Archiwalne w Starostwie Pruszkowskim, gdzie można było przekazać pamiątki, dokumenty, fotografie, relacje dotyczące obozu Dulag 121. Dyżurujący przeprowadzali kwerendy książek, kartotek, gromadzili bibliografię opracowaną na temat obozu przejściowego w Pruszkowie i działalności AK VI Rejonu Helenów – Pruszków. Pogotowie Archiwalne działało do 1 października 2010 r.

Istotnym wydarzeniem była także konferencja w siedzibie Starostwa Powiatowego zorganizowana 27 sierpnia 2010 r., na której zaprezentowano logo Muzeum Dulag 121. Do konkursu zgłoszono 34 prace. Projekt pana Jarosława Leśniewskiego, grafika *freelancer* z Międzyrzecza został wybrany przez jury,

w którym zasiadali: pan Zdzisław Zaborski i pani Irena Horban, reprezentujący środowiska kombatanckie, pan Paweł Ukielski – wicedyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego, pani Alina Dorada Krawczyk – artysta plastyk oraz pani Elżbieta Smolińska – Starosta powiatu.

Dnia 31 sierpnia, na Sesji Rady Powiatu Pruszkowskiego nadany został Akt Utworzenia oraz Statut Samorządowej Instytucji Kultury Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie. W skład struktury Muzeum weszło sześć działów: wystawienniczy, edukacyjny, naukowy, promocji, inwentaryzacji zbiorów oraz techniczno-transportowy. Wpis do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Powiat Pruszkowski, samorządowej jednostki o nazwie Muzeum Dulag 121 w Pruszkowie nastąpił 14 października 2010 r.

Uzgodniono także, że do końca marca 2011 r. wstęp do Muzeum Dulag 121 będzie bezpłatny, łącznie z możliwością przeprowadzania bezpłatnych lekcji muzealnych. W październiku 2010 r. Muzeum rozpoczęło projekt pod roboczą nazwą „Lista Pamięci”, który polegał na przeprowadzaniu wstępnego wywiadu ankietowego z byłymi więźniami obozu Dulag 121 w Pruszkowie lub z ich rodzinami albo osobami udzielającymi pomocy poszkodowanym.

W listopadzie, pani Mariola Stecko, p.o. dyrektora Muzeum Dulag 121 wraz z zespołem opracowała i zaprezentowała koncepcję „muzeum otwartego” XXI wieku, jako aktywnej formy prezentowania historii. Prezentacja tematu w formie multimedialnej miała miejsce na konferencji „Edukacja w przestrzeni muzealnej na przykładzie Muzeum Dulag 121” w Szkole Podstawowej nr 10 w Pruszkowie. Dnia 23 listopada 2010 r., dzięki uprzejmości organizatorów, Muzeum Dulag 121 zostało zaproszone do udziału w XX posiedzeniu Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, na którym zostały przedstawione materiały promocyjne Muzeum. Na początku roku 2011 Muzeum nawiązało współpracę z Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau, które

zobowiązało się przeprowadzić kwerendę transportów więźniów z Pruszkowa do KL Auschwitz-Birkenau w 1944 r. Materiały wzbogaciły zasoby muzealne w sierpniu 2011 r. Jego celem jest wspieranie inicjatyw propagujących historię w nowoczesnych formach, kreujących postawy patriotyczne i obywatelskie. Niestety, spośród ogromnej liczby zgłoszonych projektów wniosków Muzeum nie został wybrany.

Pracownicy Muzeum, aby rozwijać swoje kompetencje i wiedzę na temat nowych nurtów w edukacji kulturalnej, wzięli udział w konferencji w gmachu Sejmu RP „Edukacja poprzez kulturę. Kreatywność i innowacyjność”. Organizatorami konferencji był Polski Komitet do spraw UNESCO i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jak co roku, w kwietniu 2011 r. został przeprowadzony *XXVI Rajd Szlakiem Naszej Historii*. Jednym z punktów tegorocznego rajdu był obóz Duląg 121. Tego dnia Muzeum oraz teren byłego obozu zwiedziło około 100 patroli (500 osób). Bez pomocy harcerzy z Hufca ZHP Pruszków przyjęcie i oprowadzenie tylu osób nie byłoby możliwe. Jednym z przewodników był pan Zdzisław Zaborski, który opowiadał zebrany swoje wspomnienia o wojennej rzeczywistości i oprowadzał po Muzeum. Muzeum od początku istnienia jest wspierane i otaczane troską ze strony kombatanów, którym należą się ogromne wyrazy wdzięczności. Nie sposób pominąć także pruszkowskich harcerzy oraz wolontariuszy, którzy służą pomocą w każdej chwili. Bez grona ludzi, oddanych historii Pruszkowa i idei upamiętnienia wojennych historii i losów, Muzeum nie byłoby w stanie efektywnie funkcjonować. Wspierała współpraca między Muzeum Duląg 121 a Grupą Rekonstrukcji Historycznej Batalionu „Parasol”, Muzeum Oręża i Techniki Użytkowej, Muzeum Techniki Wojskowej i Cywilnej oraz z Mazowieckim Stowarzyszeniem Historycznym „Exploratorzy.pl” zaowocowała niezapomnianym, pełnym atrakcji wydarzeniem, jakim była ogólnopolska Noc Muzeów w Muzeum Duląg 121, zorganizowana na przełomie 14/15 maja

2011 r. Członkowie GRH „Parasol” wystąpili w pełnym umundurowaniu i wyposażeniu. Szeroka barykada, worki z piachem, powiewający czarny parasol, zwisający z drzewa spadochron od zasobnika zrzutowego, broń, nosze i bagaż podręczny, tworzyły wyjątkową atmosferę powstańczego obozu. Każdy mógł wziąć do ręki i poznać różne rodzaje broni, założyć hełm, poznać historię Batalionu „Parasol” oraz otrzymać foldery i inne materiały edukacyjne przygotowane przez Grupę „Parasol”. Po zmroku rozległy się rozgrzewające serce pieśni powstańcze. Na antresoli muzealnej prezentowane były zbiory eksponatów Muzeum Oręża i Techniki Użytkowej oraz Muzeum Techniki Wojskowej i Cywilnej. Zainteresowanie było tak duże, że zwiedzający musieli czekać w kolejce, aby móc zapoznać się z tą częścią wystawy. Podczas tej nocy do Muzeum Duląg 121 przybyło około 600 zwiedzających.

Bardzo ważnym wydarzeniem było powołanie 21 czerwca 2011 r. przez Radę Powiatu Pruszkowskiego Rady Muzeum Duląg 121 w Pruszkowie na pierwszą czteroletnią kadencję. W jej skład weszli radni Maria Sybilska-Jurgaś i Piotr Iwicki, starosta pruszkowski Elżbieta Smolińska oraz Irena Horban (zgłoszona przez Pruszkowskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe), Zdzisław Zaborski (przedstawiciel wskazany przez dyrektora muzeum), Artur Zawadka (zgłoszony przez radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), Piotr Śliwowski (zgłoszony przez Muzeum Powstania Warszawskiego), Grzegorz Witkowski (przedstawiciel wskazany przez prezydenta Pruszkowa) i Monika Pawełczyńska-Ślusarczyk (przedstawiciel zgłoszony przez Hufiec Pruszków Chorągwi Stołecznej Związku Harcerstwa Polskiego). Rada Muzeum składa się z 9 osób.

Od początku swego istnienia, tj. od października 2010 do końca czerwca 2011 r. Muzeum Duląg 121 przyjęło 28 grup zorganizowanych.

Dnia 1 lipca 2011 r. obowiązki dyrektora Muzeum Dulag 121 przejęła pani Małgorzata Bojanowska. Wyboru nowego dyrektora dokonała Komisja konkursowa pod przewodnictwem Starosty Powiatu Pruszkowskiego Elżbiety Smolińskiej. Członkami Komisji byli m.in. Magdalena Kreter-Bartkiewicz – naczelnik Biura Zarządu Starostwa Pruszkowskiego oraz Paweł Ukielski – zastępca dyrektora Muzeum Powstania Warszawskiego. Podczas wakacji szkolnych Muzeum nie zaprzestało swojej działalności. Pojawiło się mnóstwo nowych, interesujących inicjatyw, spotkań i programów. Siedzibę Muzeum niemal każdego dnia odwiedzali młodzi wolontariusze i dzieci z najbliższej okolicy, najczęściej ze Żbikowa, którzy chcieli ciekawie spędzić czas, np. obejrzeć film historyczny, pograć w gry historyczne, pomóc w przygotowywaniu materiałów informacyjnych, porozmawiać z pracownikami Muzeum.

Dnia 31 lipca 2011 r. rozpoczęły się, organizowane przez Muzeum Dulag 121, trzydniowe obchody 67 rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego. W ich programie znalazła się Gra Miejska „Tędy przeszła Warszawa”, w której wzięło udział około 90 osób w różnym wieku, występy uliczne warszawskiej kapeli „Kapsel”, która swoimi mini koncertami przypominała piosenki i atmosferę okupacyjnej Warszawy oraz pierwsze z cyklu wspomnieniowego spotkanie „Mój pierwszy dzień Powstania...”, które rozpoczęło się po uroczystości złożenia kwiatów i zapalenia zniczy przy Pomniku „Tędy przeszła Warszawa” na terenie dawnych Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego, do którego prowadzeni przez sztandar Obwodu VII „Obroza” Rejonu VI „Helenów” udali się wszyscy zgromadzeni. Drugą część spotkania otworzyła pani Agnieszka Kuźmińska – Wicestarosta Pruszkowski, która w krótkich słowach przedstawiła historię powstania Muzeum Dulag 121. Następnie pan Andrzej Precigs – aktor teatralny i filmowy, zaprezentował fragmenty wspomnień okupacyjnych m.in. Mirona Białoszewskiego z „Pamiętnika Powstania Warszawskiego”, Zofii Nałkowskiej z „Dzienników czasów wojny”. Pan Jerzy Kaliński odczytał dwa swoje wiersze: „Het-

manka Szarych Szeregów” – poświęcony bohaterom Powstania Warszawskiego, i warszawiakom, którzy przeszli przez Obóz Dulag 121. O swoim pierwszym dniu Powstania Warszawskiego opowiadali kolejno z wielkim przejęciem, któremu nie można się dziwić: pp. Zdzisław Zaborski, Irena Horban, Stanisław Rumianek, Wiesław Kępiński, Elżbieta Suchecka, Jacek Ryszard Przygodzki, Wiesława Wilewska, Stanisław Figlich, Teofila Pytkowska, Andrzej Gawryś, Ryszard Matrzak. Ze względu na złe samopoczucie z wystąpień zrezygnowali panowie Tadeusz Jaros, Jan Wińczuk i państwo Jadwiga i Stefan Wolcendorffowie. Wspominające osoby reprezentowały różne organizacje konspiracyjne, a także środowiska ludności cywilnej okupowanej Warszawy i jej okolic. W spotkaniu wzięło udział około 120 osób. Kolejne z tego cyklu spotkanie odbyło się 2 października – w rocznicę podpisania Układu o zakończeniu działań zbrojnych w Warszawie – i nosiło tytuł „Mój ostatni dzień Powstania...”. Rozpoczął je Andrzej Precigs odczytaniem przejmującego tekstu zatytułowanego „Do widzenia Warszawo”, opublikowanego 3 października 1944 r. w wydawanym w północnej części Śródmieścia lokalnym dodatku „Biuletynu Informacyjnego” – „Wiadomości Powstańcze”. W spotkaniu uczestniczyli m.in. Jan Kosiński „Orlik” – żołnierz VII Rejonu „Jaworzyn”, VII Obwodu „Obroża” Okręgu Warszawskiego AK, Zdzisław Zaborski, Lech Charewicz, Irena Horban, Bogdan Sawicki oraz Zofia Chmurowa, Maria Tremblin, Maria Wardecka, Teofila Pytlakowska i Beata Pawełczyńska. Małgorzata Bojanowska – dyrektor Muzeum Dulag 121 – ogłosiła apel o przekazywanie do Muzeum egzemplarzy prasy z lat 1939-1945, zarówno konspiracyjnej polskiej, jak i niemieckiej. W spotkaniu wzięło udział około 50 osób. Dla każdego ze świadków ostatni dzień Powstania Warszawskiego związany był z innym wydarzeniem. Dla jednych był to dzień wypędzenia z Warszawy, dla innych chwila, gdy runął jego dom a wraz z nim w gruzy obróciło się całe dotychczasowe życie. W spotkaniu wzięło udział około 50 osób.

Dnia 26 sierpnia 2011 r. zwycięzcy Gry terenowej przygotowanej przez Muzeum Dulag 121 odebrali główną nagrodę, tzn. zwiedzili Muzeum Powstania Warszawskiego i obejrżeli słynny już film zatytułowany „Miasto ruin”. Wszyscy uczestnicy wycieczki, a były to osoby w bardzo różnym wieku – od 7 do 67 lat, wyszli z Muzeum Powstania Warszawskiego pod wielkim wrażeniem historycznych i tragicznych wydarzeń związanych z 63 dniami wielkiego heroicznego czynu warszawiaków.

Muzeum Dulag 121, odwiedzane licznie przez dzieci, zaproponowało najmłodszym 27 sierpnia 2011 r. w godzinach 15.00-18.00. kolejną formę aktywnego spędzenia czasu podczas „Gier i zabaw z historią w tle”. W programie edukacyjnych zabaw i gier przygotowanych na pożegnanie wspólnie spędzanych w Muzeum wakacji znalazło się poszukiwanie „min” przy pomocy detektora oraz prawdziwej saperki, i wędrówka kanałami ze Starego Miasta na Śródmieście, które jeszcze walczyło, układanie wojennych fotografii z puzzli, przygotowanych na tę okazję, rysowanie na chodnikach kredą i węglem, tego, co kojarzy się z wojną oraz konkurs na najlepszego sanitariusza polegający na zabandażowaniu rany i przeniesieniu rannego do punktu szpitalnego na prawdziwych noszach, a gra w zbijaka była po prostu szturmem powstańców z dwóch stron na posterunek broniących się Niemców – walka była zażarta. W grach dzieciaki odnalazły się świetnie. Zachwycające było to, że wystarczyło pobudzić ich wyobraźnię opowiadając krótkie, ale treściwe historie, aby wciągnąć je do zabawy innej niż codzienne.

Wraz z rozpoczęciem nowego roku szkolnego w Muzeum Dulag 121 rozpoczął działalność Klub Bardzo Młodego Historyka dla dzieci w wieku 6-14 lat. Ideą Klubu jest zainteresowanie najmłodszych dzieci historią poprzez interaktywne formy edukacyjne. Do Klubu może przyłączyć się każde dziecko; Muzeum zaprasza wszystkich chętnych we wtorki w godz. 15.00-17.00 do swojej siedziby przy ulicy 3 Maja 8a w Pruszkowie.

Na Konferencji Stowarzyszenia Muzealników Polskich, która odbyła się w dniach 11-12 września w Krakowie dyrektor Muzeum, Małgorzata Bojanowska wygłosiła komunikat o nowo powstałym w Pruszkowie Muzeum.

W dniach 15-17 września 2011 r. wydelegowany pracownik Muzeum Dulag 121, Agnieszka Zalewska, uczestniczyła w konferencji zorganizowanej przez Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy pt. „Historia w muzeum Formy i środki prezentacji”. Konferencja została zorganizowana pod auspicjami Polskiego Komitetu Narodowego International Council of Museums przy współudziale Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy i Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy oraz Forum Edukatorów Muzealnych. Głównym celem konferencji była dyskusja na temat wyboru sposobów i środków dotyczących prezentowania w muzeach treści historycznych. Podczas konferencji Agnieszka Zalewska wygłosiła komunikat o nowo powstałym w Pruszkowie Muzeum Dulag 121.

Dnia 26 września 2011 r. Muzeum Dulag 121 gościło Bronisława Komorowskiego, prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Podczas wizyty w Muzeum podziękował władzom powiatowym, członkom Komitetu Honorowego Budowy Muzeum Dulag 121 oraz wszystkim mieszkańcom Pruszkowa za ideę upamiętnienia obozu przejściowego Dulag 121 w Pruszkowie oraz za wielki wkład włożony w przygotowanie projektu i budowę Muzeum. Prezydent wręczył statuetki okolicznościowe autorstwa profesora Jakuba Łęckiego i dyplomy członkom Komitetu Honorowego Budowy Muzeum Dulag 121. Przyznał, że: *Z utworzeniem muzeum czekano bardzo wiele lat na moment dogodny choć powstanie tego muzeum to oczywista oczywistość. Sam mieszkałem ładnych parę lat w Pruszkowie, spędziłem tu znaczną część dzieciństwa i pamiętam jak żywa była pamięć mieszkańców Pruszkowa o Dulagu i wspólne przeżywanie dramatu klęski Powstania Warszawskiego.*

Następnie Małgorzata Bojanowska – dyrektor Muzeum Dulag 121 – zaprezentowała ekspozycję. W drugiej części wizyty w Muzeum Dulag 121 Bronisław Komorowski wraz z Elżbietą Smolińską, Starostą Pruszkowskim złożył kwiaty przed pomnikiem „Tędy przeszła Warszawa” i spotkał się z delegacjami pruszkowskiej młodzieży, które oczekiwały na niego przed pomnikiem upamiętniającym martyrologię warszawiaków.

Muzeum Dulag 121 nawiązało kontakt z Domem Spotkań z Historią i Fundacją Współpracy Polsko-Niemieckiej, opracowuje nowe programy, lekcje muzealne, przyjmuje wycieczki, organizuje spotkania i koncerty, jak również w dalszym ciągu realizuje projekt „Listy Pamięci” – obecnie zebranych zostało ponad 4 400 nazwisk. We wrześniu 2011 r. Muzeum Dulag 121 prowadziło dla Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Pruszkowie lekcje muzealne wraz ze spacerem edukacyjnym po terenie dawnych Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Pruszkowie oraz przejściem pod Elektrociepłownią Pruszków, by młodzież dowiedziała się, jakie wydarzenia miały tam miejsce podczas Powstania Warszawskiego. Łącznie Muzeum odwiedziło około 150 osób. Muzeum finalizuje prace nad bogatą w tematy ofertą edukacyjną do wszystkich szkół na terenie powiatu pruszkowskiego i powiatu grodziskiego, tzw. „lekcje na zamówienie” – Muzeum Dulag 121 zachęca do skorzystania z ok. 20 tematów lekcji muzealnych związanych z historią obozu Dulag 121, historią Pruszkowa, Armią Krajową czy Powstaniem Warszawskim.

Dyrektor Muzeum reprezentowała także Powiat Pruszkowski podczas uroczystości na terenie byłego niemieckiego obozu zagłady w Treblince, podczas obchodów związanych z wypędzeniami w Zielonce, Bitwą pod Pęcicami oraz uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej na budynku Pałacyku Kasyna w Podkowie Leśnej, w którym podczas Powstania znalazł się ewakuowany Szpital Wolski.

W listopadzie 2011 r. Muzeum Dulag 121 zaprosiło wszystkich zainteresowanych na pierwsze spotkanie z cyklu: „Dulag 121 – i co dalej? Obozy koncentracyjne”, które poprowadził red. Marek Zając, sekretarz Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, członek Rady Fundacji Auschwitz-Birkenau, a także na wykład prof. Marii Olszewskiej „Literatura wobec I Wojny Światowej i odzyskania niepodległości”, który odbył się w ramach obchodów Święta Niepodległości.